

Sosiaaliala tieteen ja käytännön ristiaallokossa

Pääkirjoitus

Janus

Tässä Januksen numerossa Tuomo Kokkonen analysoi T. H. Marshallin näkemyksiä hyvinvointivaltion uudistamisesta teoreettisella tasolla. 1970-luvun teksteissään Marshall pohti sosiaalipolitiikan murrosta yhdysviivayhteiskunnallisuuden käsitteen avulla. Arttu Saarinen selvittää hyvinvoinnin tasoa ja eroja kahden ongelmamaakunnan, Pohjois-Karjalan ja Lapin alueilla. Fokuksena on etsiä erojen syitä alueiden rakenteista käsin. Merja Reijonen pureutuu arkiseen sosiaalialan työhön tunteiden näkökulmasta. Kuvastavatko tunteiden esittäminen lapsenomaisuutta, itsekontrollin puutetta tai stressitilannetta vai onko niiden käsittely ja esittäminen osa kypsää ammatillisuutta? Kyseiset artikkelit osallistuvat ajankohtaiseen keskusteluun hyvinvointivaltion luonteesta, ihmisten hyvinvoinnista ja sosiaalialan ammatillisuudesta.

Paine hyvinvointipalveluilla on tällä hetkellä melkoinen. Julkista keskustelua on jo pidemmän aikaa leimannut henkilöstön väsyminen, palvelurakenteen uudistaminen ja toiminnan kaikinainen tehostaminen niin sosiaali- kuin terveydenhuollon aloillakin. Viime vuosia on hallinnut myös projektivetoisen työn kehittäminen. Pitkäkestoisesta ja suunnitelmallisesta on siirrytty monissa paikoissa lyhytkestoiseen ja tempoilevaan työn kehittämiseen.

Lääninhallitusten peruspalveluselvitykset ovat osin karua luettavaa. Etelä-Suomen läänin peruspalveluita tuntuvat kaikkiaan tekijät ja erityisesti pätevät tekijät. Pelkkä kutsumus johonkin ammattiin ei riitä. Pienehköllä palkallakin voi (ehkä) vielä työtä tehdä, mutta jos työ ei haasta ammatillisesti ja toteutuu organisatorisesti sekavassa ympäristössä, niin töistä poislähtö on todennäköisempää. Oman ongelmansa muodostaa alalle hakeutuvien kiinnostuksen lopahtaminen erityisen raskaille aloille. Vanhustenhuollon, vammaistyön ja päihdetyön sijasta valitaan mieluummin esimerkiksi työ lasten kanssa.

Sosiaalityön raskaus nousi esille reilu vuosikymmen sitten, kun taloudellisen laman kurimus toi asiakkaita sisään enemmän kuin voitiin ottaa vastaan. Kun asiakkaita on paljon, pyritään keskittymään niihin, jotka tarvitsevat oletettavasti eniten apua. Näin kävi myös sosiaalityössä, kun toimeentulotukiasiakkaita siirrettiin muiden kuin sosiaalityöntekijöiden asiakkaisiksi. Jäljelle jäivät ne, jotka tarvitsivat tukea vakavissa elämäntilanteissa. Vastaava kehityskulku on nähty esimerkiksi vanhustenhuollossa. Osaa sosiaalityön asiakkaista ei ole ehditty auttaa lainkaan, ja he ohjautuivat esimerkiksi seurakuntien diakoniatyöntekijöiden vastaanotolle. Lama-ajan työn henkinen ylikuormita ja hyvinvointipalveluajon työn raskaus ovat johtaneet tilanteeseen, jossa erityisesti kasvukeskuksissa on pulaa osaavasta työvoimasta, ja työtä tehdään ilman koulutuksellista pätevyyttä. Sosiaalityöntekijöistä melkein kolmannes on epäpäteviä.

Sosiaalityön ammattilaisille tarkoitettuna, sinänsä mainiolla, Sosiaaliportti-internetsivustolla käytävä keskustelu antaa alan sisäisestä ammatillisesta tilasta suhteellisen murheellisen kuvan. Pisimmät porinat ja eniten kommentteja ovat nostattaneet ammattikorkeakoulupohjaisten sosionomien ja tiedekorkeakoulupohjaisten sosiaalityöntekijöiden eroavat näkemykset siitä, mitä sosiaalialalla tulisi kunkin tehdä. Vaikka

keskustelusta siilaa pois kahden suhteellisen uuden ammattiryhmän identiteetin rakentamiseen liittyvän "lisähöyryn", nousee kuitenkin mieleen epäily, että holistisemmalla lähestymistavalla (vs. eri näkökulmien tai intressiryhmien keskinäisellä vuoropuhelulla) sosiaaliala, niin työntekijät kuin asiakkaatkin, kehittyisi paremmin vastaamaan nykyajan pirstaloituvaa tehtäväkenttää.

Kohta ilmestyvässä Suomen malli -teoksessaan Juho Saari ja kumppanit tarkastelevat harjoitettua suomalaista yhteiskuntapolitiikkaa ja ihmettelevät ääneen sitä, miksi Suomella on, vertailevilla mittareilla arvioiden, mennyt niin hyvin kuin on mennyt. Keskeinen lopputulema on, että Suomi on menestynyt hyvin siksi, koska eri järjestelmät ovat osoittaneet samaan suuntaan - tai ainakin ovat olleet kallellaan toisiaan vasten – ja tätä kautta tukeneet toinen toisiaan. Ilman yhteistä ihmiskuvaa ja näkemystä hyvinvoinnin ja markkinoiden keskinäisestä suhteesta tämä ei olisi ollut mahdollista. Olemme suomalaisina hyväksyneet aiemmin logiikan, jonka mukaan on järjetöntä nähdä sosiaalipolitiikka jakopolitiikkana tai kehityksen jarruna. Sosiaalipolitiikka on toiminut suomalaisen yhteiskunnan hyvässä kehässä, ja se hyvä kehä on tuottanut sen hyvinvoinnin, joka näkyy kansainvälisissä vertailuissa.

Olen edellä kirjannut ylös joitain aikalaiskokemuksia käytännön sosiaalialan kentältä. Miten tämä liittyy sosiaalipolitiikkaan ja sosiaalityöhön akateemisena kysymyksenä? Paljon. Yliopistolle on sälytetty ja samalla annettu mahdollisuus kehittää sosiaalialan teoreettista ja opillista pohjaa. Jos rajaudutaan suppeammin hyvinvointipalveluihin, on tämä tehtävä annettu sosiaalipolitiikalle ja sosiaalityölle. Yliopiston ulkopuolisena vahvana toimijana ovat ammattikorkeakoulut ja niiden sosiaalialalle kouluttamat henkilöt.

Lähes kaikki suomalaisten yliopistojen internetsivut toteavat sosiaalipolitiikan keskittyvän hyvin- ja pahoinvoinnin kysymyksiin. Useimmilla yliopistoilla kansainvälisyys on myös luonteva osa toimintaa. Muuttamat yliopistot ovat sisällyttäneet sosiaalipolitiikan yhteiskuntapolitiikka-käsitteen alle. Tällöin tasavertaisina tutkimuksen ja opetuksen alueina ovat myös kulttuuri- ja ympäristöpolitiikat. Helsingin sosiaalipolitiikat esittävät internet-sivuillaan ensimmäisenä kysymykset "oletko miettinyt, mitä on hyvinvointi?" ja "kenen tehtävä on huolehtia ihmisten hyvinvoinnista?". Tamperealaisille sosiaalipolitiikka on "yhteiskuntatiede ja oppiaine, joka tarjoaa näkökulmia yhteiskunnan muutoksen ja hyvinvoinnin peruskysymyksiin, hyvinvoinnin ja toimeentulon turvaamiseen, tuottamiseen ja jakautumiseen". Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksella keskitytään "hyvinvoinnin ja siinä ilmenevien puutteiden tutkimiseen". Kuopiossa sosiaalipolitiikan tehtävänä tieteenalana on "etsiä keinoja, joilla yhteiskunnan resurssit käytetään järkevästi ja tehokkaasti kansalaisten toimintamahdollisuuksien ja hyvinvoinnin parantamiseksi ja tuottaa näitä alueita koskevaa teoreettista tutkimusta". Jyväskylässä yhteiskuntapolitiikka on "soveltava yhteiskuntatiede, joka etsii keinoja edistää hyvinvointia ja lievittää sosiaalisia ongelmia". Joensuussa yhteiskuntapolitiikka on "tieteenala ja oppiaine, jolle keskeistä on se, miten kansalaiset voivat hallita ympäristön kannalta kestäväällä tavalla omia olosuhteitaan".

Vastaavasti sosiaalityötä määrittävinä käsitteinä näyttävät olevan eriarvoisuus, sosiaaliset ongelmat, työkäytännöt ja -menetelmät ja tutkimuskohteina yksilöt ja ryhmät, yhteiskunnalliset muutokset, sekä arkielämässä selviytyminen. Tampereella sosiaalityössä "tarkastellaan ihmisten moninaisia elämänohlosuhteita ja ongelmia, niiden syntyprosesseja sekä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen liittyviä kysymyksiä niin yksilöiden kuin yhteiskuntienkin tasolla". Jyväskylässä sosiaalityö tutkimuksena, opetuksena ja käytännön työnä "edistää sosiaalisista ongelmista kärsimään joutuvien ihmisten ja ryhmien toimintakykyisyyttä". Helsingissä "yhteiskunnalliset muutokset nähdään rajuna ja tarkastellaan näiden näkymistä ihmisten elämässä". Turussa sosiaalityön koulutus antaa "valmiuksia ymmärtää ja selvittää ihmisten ja väestöryhmien monitasoisten

---

elämäntilanteiden syntyprosesseja, ilmenemismuotoja ja vaikutuksia". Kuopiossa sosiaalityö oppiaineena "yhdistää ihmistä ja hänen elämäntilannettaan koskevan tiedon laajempaan ymmärrykseen yhteiskunnasta". Lapin yliopistossa sosiaalityö keskittyy "ihmisten arkielämän, siinä selviytymisen ja elämän hallinnan tutkimukseen ja siihen perustuvaan opetukseen".

Jos sosiaalipolitiikka ja erityisesti sosiaalityö nähdään soveltavina yhteiskuntatieteinä, jollaisena usean yliopiston yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikka itseään internetissä markkinoi, on yliopistojen sovellettava osaamistaan yhteiskunnan näkökulmista käsin. Sosiaaliala tarvitsee laajaa ja yksittäiset ammattiryhmät ylittävää näkemystä ylihuomisesta selviytymisessä. Sen näyn antamiseen kykenevät yliopistot. Lähiajan kysymyksiin voivat vastata ammattikorkeakoulut. Tällaista aikaperspektiivijakoa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välille on hahmotellut Joensuun yliopiston rehtori Perttu Vartiainen. Tämä ehdotus tuntuu antavan yhden hedelmällisen näkökulman siihen, kuinka jokainen taho löytää itselleen omimman tehtävän. Sosiaaliala tarvitsee siis yliopistoilta suuntaviivoja ylihuomisen ongelmien voittamiseen. Se tarkoittanee yliopistojen keskittymistä teoreettisen osaamisen vaikkakin fokuksessa on suomalainen hyvinvointivaltio ja sen kansalaisten hyvinvointi. Kuten edellä totesin, että yhteistyöllä on saatu suomalaisessa yhteiskunnassa paljon hyvää aikaan, voi analogisesti olettaa sosiaalialalla saavutettavan paljon hyvää aikaan sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön toisiaan tukevalla ja koko kenttää palvelevalla teorioiden kehittämällä. Sosiaalialan käytännön työssä taidetaan tarvita sitä nyt enemmän kuin koskaan.

Sakari Kainulainen

Sosiaalipoliittisen yhdistyksen esimies

sakari.kainulainen@diak.fi